

Historia Grabowca

Parafia neounicka w Grabowcu 1935-1937

(praca w trakcie opracowywania)

Renata Kulik, Henryk Kulik

1. Wstęp

1.1. Krótko w jednym zdaniu

Parafia neounicka jest jedną z kilku parafii działających na terenie Grabowca wyróżniającą się od pozostałych bardzo krótkim okresem funkcjonowania.

1.2. Obrządki w ramach Kościoła katolickiego

Rozróżniamy obrządki (ryty) w ramach Kościoła katolickiego, którego głową był papież: zachodni – łaciński (Kościół rzymskokatolicki) wschodnie – greckokatolicki (cerkiew greckokatolicka), ormiański, bizantyjsko-słowiański (który pojawił się w latach dwudziestych XX wieku).

Obrządek neounicki był traktowany jako nowa unia między Kościołem katolickim a Cerkwią prawosławną¹.

Obrządek neounicki był skierowany do wyznawców prawosławia zamieszkujących tereny wschodnie Polski².

Parafie neounickie były erygowane w celu pozyskiwania wiernych dla Kościoła łacińskiego³. Parafie powstawały z inicjatywy biskupów łacińskich⁴.

1.3. Nazewnictwo

Obrządek nazywano różnie⁵:

- bizantyjsko-słowiański,
- neounia,
- grecko-słowiański,
- wschodnio-słowiański,
- katolicka cerkiew prawosławną

Obrządek neounicki nie miał własnych struktur organizacyjnych⁶.

9 listopada 1926 roku na zjeździe biskupów diecezji łacińskich z byłego zaboru rosyjskiego ustalono urzędową nazwę dla opisywanego kościoła: Kościół Katolicki Obrządku Wschodniosłowiańskiego⁷.

---

¹ Wójciuk Michał, „Specyfikacja organizacji i zarys charakteru Cerkwi katolickiej obrządku bizantyjsko-słowiańskiego o liturgicznej tradycji synodalnej na wschodnich ziemiach II Rzeczypospolitej w latach 1924-1939” – Koło Historii, Nr 7, Lublin 2003, s.125.

² Wójciuk Michał, „Specyfikacja organizacji i zarys charakteru Cerkwi katolickiej obrządku bizantyjsko-słowiańskiego o liturgicznej tradycji synodalnej na wschodnich ziemiach II Rzeczypospolitej w latach 1924-1939” – Koło Historii, Nr 7, Lublin 2003, s.127.

³ Pelica Grzegorz Jacek, „Kościół prawosławny w województwie lubelskim (1918-1939), Lublin, 2007, s. 143.

⁴ Wójciuk Michał, „Specyfikacja organizacji i zarys charakteru Cerkwi katolickiej obrządku bizantyjsko-słowiańskiego o liturgicznej tradycji synodalnej na wschodnich ziemiach II Rzeczypospolitej w latach 1924-1939” – Koło Historii, Nr 7, Lublin 2003, s.129.

⁵ Wójciuk Michał, „Specyfikacja organizacji i zarys charakteru Cerkwi katolickiej obrządku bizantyjsko-słowiańskiego o liturgicznej tradycji synodalnej na wschodnich ziemiach II Rzeczypospolitej w latach 1924-1939” – Koło Historii, Nr 7, Lublin 2003, s. 121-124.

⁶ Wójciuk Michał, „Specyfikacja organizacji i zarys charakteru Cerkwi katolickiej obrządku bizantyjsko-słowiańskiego o liturgicznej tradycji synodalnej na wschodnich ziemiach II Rzeczypospolitej w latach 1924-1939” – Koło Historii, Nr 7, Lublin 2003, s. 124.

⁷ Wójciuk Michał, „Specyfikacja organizacji i zarys charakteru Cerkwi katolickiej obrządku bizantyjsko-słowiańskiego o liturgicznej tradycji synodalnej na wschodnich ziemiach II Rzeczypospolitej w latach 1924-

2. Historia parafii

2.1. Tworzenie obrządku

4 kwietnia 1924 roku Stolica Apostolska wydała m.in. biskupowi lubelskiemu Marianowi Fulmanowi pełnomocnictwa dotyczące powołania na ziemiach polskich nowego katolickiego obrządku wschodniego⁸.

Do prac misyjnych byli kierowani księża wyświęceni w nowym obrządku oraz zakonnicy. Biskup lubelski sprowadził zakon bazylianów, którzy osiedlili się na ziemi chełmskiej w 1936 roku⁹.

W neounii pozostawiono całą obrzędowość prawosławną. Główną zmianą było wprowadzenie zwierzchności papieża. Do ektenii wprowadzono imię papieża jak i imiona diecezjalnych biskupów łacińskich. Ponadto pozwolono wyznawcom nie uznawać w wyznaniu wiary tego, że Duch Święty pochodzi także od Syna¹⁰.

Do obrządku wprowadzono kult: Najświętszego Serca Jezusowego, Najświętszego Sakramentu oraz dogmat Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny a także święta: Bożego Ciała, Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny, św. Jozafata Kuncewicza¹¹.

Chrzty miały odbywać się tylko w kościele a nie w domach prywatnych (jak często bywało u wyznawców prawosławia)¹².

Szaty duchowieństwa były podobne do prawosławnych (co czasami dezinformowało wiernych czy są na mszy prawosławnej czy na neounickiej). Ponadto w kościołach pojawiły się tablice informacyjne o rozkładzie nabożeństw, krzyże z wyrzeźbionym ciałem Chrystusa (w przeciwieństwie do namalowanych w prawosławiu), woda święcona w przedsionkach¹³.

2.2. Tworzenie parafii

Parafia neounicka powstała w Grabowcu w 1935 roku¹⁴. Na terenie diecezji lubelskiej istniały jeszcze trzy takie parafie w Hołubie (1938), Horodle (1932) i w Pawłowie (1938)¹⁵.

2.3. Statystyka

1939” – Koło Historii, Nr 7, Lublin 2003, s. 123.

⁸ Wójciuk Michał, „Specyfikacja organizacji i zarys charakteru Cerkwi katolickiej obrządku bizantyjsko-słowiańskiego o liturgicznej tradycji synodalnej na wschodnich ziemiach II Rzeczypospolitej w latach 1924-1939” – Koło Historii, Nr 7, Lublin 2003, s. 138-139.

⁹ Wójciuk Michał, „Specyfikacja organizacji i zarys charakteru Cerkwi katolickiej obrządku bizantyjsko-słowiańskiego o liturgicznej tradycji synodalnej na wschodnich ziemiach II Rzeczypospolitej w latach 1924-1939” – Koło Historii, Nr 7, Lublin 2003, s. 142.

¹⁰ Wójciuk Michał, „Specyfikacja organizacji i zarys charakteru Cerkwi katolickiej obrządku bizantyjsko-słowiańskiego o liturgicznej tradycji synodalnej na wschodnich ziemiach II Rzeczypospolitej w latach 1924-1939” – Koło Historii, Nr 7, Lublin 2003, s. 145-146.

¹¹ Wójciuk Michał, „Specyfikacja organizacji i zarys charakteru Cerkwi katolickiej obrządku bizantyjsko-słowiańskiego o liturgicznej tradycji synodalnej na wschodnich ziemiach II Rzeczypospolitej w latach 1924-1939” – Koło Historii, Nr 7, Lublin 2003, s. 146-147.

¹² Wójciuk Michał, „Specyfikacja organizacji i zarys charakteru Cerkwi katolickiej obrządku bizantyjsko-słowiańskiego o liturgicznej tradycji synodalnej na wschodnich ziemiach II Rzeczypospolitej w latach 1924-1939” – Koło Historii, Nr 7, Lublin 2003, s. 149.

¹³ Wójciuk Michał, „Specyfikacja organizacji i zarys charakteru Cerkwi katolickiej obrządku bizantyjsko-słowiańskiego o liturgicznej tradycji synodalnej na wschodnich ziemiach II Rzeczypospolitej w latach 1924-1939” – Koło Historii, Nr 7, Lublin 2003, s. 146-147.

¹⁴ Pelica Grzegorz Jacek, „Kościół prawosławny w województwie lubelskim (1918-1939), Lublin, 2007, s. 147.

¹⁵ Pelica Grzegorz Jacek, „Kościół prawosławny w województwie lubelskim (1918-1939), Lublin, 2007, s. 147.

Tabela 1 – Liczba wyznawców neounii¹⁶

Rok	Liczba
1935	250 (w fazie ekspansji)
1938	10 (w fazie stabilizacji)

2.4. Współczesność

Współcześnie prawie nikt nie pamięta o istnieniu takiej parafii w Grabowcu. Jedyną parafią neounicką w Polsce jak i na świecie istniejącą w dalszym ciągu jest parafia św. Nikity Męczennika w Kostomłotach, która powstała w 1927 roku.

3. Biskupi

3.1. Piotr, Buczys Franciszek

Franciszek Buczys przyjął imię klasztorne Piotr. Z pochodzenia Litwin. Był przełożonym generalnym zakonu Marianów. 3 lipca 1930 roku zostaje nominowany przez papieża na biskupa dla katolickiego obrządku bizantyjsko-słowiańskiego. Konsekrowany na biskupa neounijnego 6 lipca 1930 r. w bazylice św. Klemensa w Rzymie przez biskupa obrządku grecko-bułgarskiego Cyryla Kurtewa (administratora unitów w Bułgarii). Władze polskie sprzeciwiły się nominacji biskupa i w związku z tym jego kompetencje zostały ograniczone do opieki duchowej nad rosyjską emigracją związaną obrządkiem bizantyjsko-słowiańskim¹⁷.

3.2. Czarnecki Mikołaj

Urodził się 14 grudnia 1884 roku, we wsi Semakivka na Ukrainie. 2 października przyjął święcenia kapłańskie. Ukończył studia doktoranckie w Rzymie. W październiku 1919 roku wstąpił do nowicjatu redemptorystów w Zboiskach koło Lwowa. 16 października 1920 roku złożył śluby zakonne¹⁸.

20 stycznia 1931 roku został powołany przez papieża na wizytatora apostolskiego dla wiernych katolickiego obrządku bizantyjsko-słowiańskiego w rzymskokatolickich diecezjach: łuckiej, pińskiej, podlaskiej lubelskiej i w archidiecezji wileńskiej. 2 lutego 1931 r. został konsekrowany w Rzymie na tytularnego biskupa Lebedi¹⁹.

Biskup nie został uznany przez władze polskie, gdyż jego jurysdykcja została nadana bez uzgodnienia z władzami²⁰.

W 1932 roku konsekrował cerkiew obrządku greckokatolickiego w Horodle (współcześnie kościół filialny parafii rzymskokatolickiej w Horodle). W latach 1945-1956 był więziony i torturowany przez bolszewików. Zmarł 2 marca 1959 roku²¹.

24 kwietnia 2001 roku został wyniesiony na ołtarze jako błogosławiony przez papieża

¹⁶ Pelica Grzegorz Jacek, „Kościół prawosławny w województwie lubelskim (1918-1939), Lublin, 2007, s. 146.

¹⁷ Wójciuk Michał, „Specyfikacja organizacji i zarys charakteru Cerkwi katolickiej obrządku bizantyjsko-słowiańskiego o liturgicznej tradycji synodalnej na wschodnich ziemiach II Rzeczypospolitej w latach 1924-1939” – Koło Historii, Nr 7, Lublin 2003, s. 150.

¹⁸ Strona internetowa – Redemptoryści – <http://www.cssr.com/polski/> (wersja z dnia 24.10.2010).

¹⁹ Wójciuk Michał, „Specyfikacja organizacji i zarys charakteru Cerkwi katolickiej obrządku bizantyjsko-słowiańskiego o liturgicznej tradycji synodalnej na wschodnich ziemiach II Rzeczypospolitej w latach 1924-1939” – Koło Historii, Nr 7, Lublin 2003, s. 151-153.

²⁰ Pelica Grzegorz Jacek, „Kościół prawosławny w województwie lubelskim (1918-1939), Lublin, 2007, s. 153.

²¹ Krukowski Henryk (ksiądz), „Uroczystości w Horodle” – w Niedziela (edycja zamojska), Nr 19/2007.

Jana Pawła II.**4. Słowniczek**

- ektenia – zbiór krótkich próśb, wołań modlitewnych wygłaszanych przez kapłana (odpowiednik modlitwy wiernych w Kościele rzymskokatolickim),
- ...

5. Bibliografia

1. Pelica Grzegorz Jacek, „Kościół prawosławny w województwie lubelskim (1918-1939), Lublin, 2007.
2. Wójciuk Michał, „Specyfikacja organizacji i zarys charakteru Cerkwi katolickiej obrządku bizantyjsko-słowiańskiego o liturgicznej tradycji synodalnej na wschodnich ziemiach II Rzeczypospolitej w latach 1924-1939” – Koło Historii, Materiały Koła Naukowego Historyków Studentów Uniwersytetu Marie Curie-Skłodowskiej, Nr 7, Lublin 2003.
3. Niedziela (edycja zamojska).